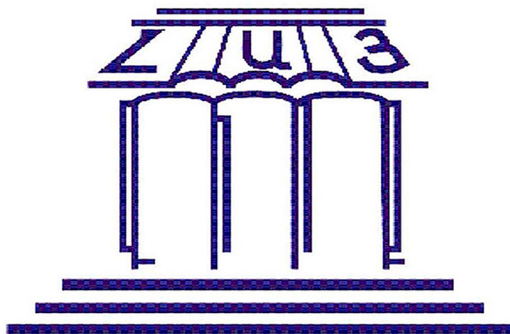

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
նչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

24333

331. 87

p-94

Ա. ԲՈՒՑՄԱՆ, Մ. ԳՐԻԼ

ՀԱԽՎԵՐԴՅԱՆԻ
ՏՆՏՀԱՇՎԱՐԿԱՅԻՆ
ԲՐԻԳԱԴԱՆ

Թարգմ. Այ. ԴՈՍՏԵԱՆ

ԳԻՆԸ 10 ԿՈՊ
Цена 10 коп

ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ «ՀՅՈՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍ»
1932 ԹՈՍՏՈՎ-ԴՈՆ

24 AUG 2013

15 JAN 2010

331.87

Ա. ՐՈՒՏՄԱՆ, Մ. ԳՐԻՆ

Р - 94

un

ՀԱԽՎԵՐԴՅԱՆԻ ՏՆՏԱԾՎԱՐԿԱՅԻՆ ԲՐԻԳԱԴԱՆ

1006
28522

«Հարվածային բրիգադայի աշխատակիցներ,
մարդկության արժանի հիմքն եմ դուրս»
ԱՖԻՆՈԳԵՆՈՎ «ՍՏՐԱՆ»

Թարգմ, ԱԼ. ԴՈՍՏՅԱՆ

ՀԱՅԿԱՆԻ ԿՈՎԿԱՍՍ
ՈՐՈՏՈՎ-ԴՈՆ

1. ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Արդյունաբերական կոմյերիսի աշխատանքի որակար-
գում շատ գործեր և խնդիրներ կան:

Սոցոր, հարկավոր գործեր:

Կարևոր, անհետաձգելի խնդիրներ:

Բարձրացնել սոցմրցումն ու հարվածայնությունը ամե-
նաբարձր աստիճանի:

Վերջ տալ դիմադրկությանը:

Ջախջախել հավասարանքը:

Կադրեր պատրաստել:

Տիրապետել տեխնիկային:

Յեվ ելի, և ելի: Յուրաքանչյուր գործ կանչում և են-
տուղիաստներին, յուրաքանչյուր խնդիր սպասում և իր
լուծման:

Վրա հասնել միանգամից ամեն բանի, խառնի-խուռն
կամ հանգիստ հերթականություն հաստատել, («այսոր կռիվ
մղել սոցմրցման ամենաբարձր աստիճանի հասցնելու հա-
մար, վաղը—վերջ տալ դիմադրկությանը, մի ամսից հետո
—հավասարանքին ...») — կնշանակի ճեղքվածք պատրաս-
տել: Պետք և շատ գործերի մեջ լենինորեն գտնել «հիմնա-
կան ողակը, վորից բռնելով դուրս քաշել ամբողջ շարանը»:
Պետք և հրստապ հարցերի շարանից դուրս բերել խնդի-
րների խնդիրը, վորն այս բոլորից ամենահիմնականն է հաղ-
թանակը:

Տնտեսավարկի բրիգադ—ահա այսօրվա հիմնական ողակը, ահա խնդիրքների խնդիրքն արդյունաբերական կոմպերիտների համար:

Տնտեսավարկի բրիգադ — ահա սոցմրցումի և հարվածախուժյան բարձրագույն ձեվը:

Ինչպես խոշոր հանգույցային կայարանում իրար կտրում են տասնյակ յերկաթուղագծեր, տնտեսաշավարկի բրիգադում հանգույցի յեն բռնվում արդյունաբերության կարեւորագույն խնդիրները, առաջնորդի հիմնական պատվերները՝ Բանվորական ուժի հոսունություն:

Կահավորումի ղեկավարություն,

Մանր բուրժուական հավասարանք,

Ուժերի անուղիղ բաշխում:

Մեխանիզմների վոչ լրիվ ոգտագործում,

Տեխնիկական անգործություն,—

Այս բոլորը լիկվիդացիայի յե յենթարկվում, այս բոլորը հալածվում և մինչև վերջնական վոչնչացումն ուղիղ կազմակերպված, լավ շտկված տնտեսաշավարկի բրիգադում: Հաղթածայինների հեղափոխական եմոցիոնալը, գումարած նյութական օգնագրվումն վրա-ահա ժամանակակից փուլի սոցիալիստական արդյունաբերության հաղթանակի համառոտ մատեմատիկաբար մասված ֆորմալան:

Իսկական տնտեսավարկի բրիգադ—ահա այդ ֆորմուլե լավագույն մարմնացումը կյանքի մեջ: Տնտեսաշավարկի բրիգադներն առաջին ամիսը չեն, վոր գոյություն ունեն:

Տնտեսաշավարկի բրիգադներն արդեն շատ դեղեցիկ եջեր են մտցրել առաջին հնգամյակի արդֆինպլանի պայքարի հերոսական զրքի մեջ:

Տնտեսաշավարկի բրիգադները փառավոր, անհերքելի, անվիճելի կերպով արդարացրել են իրենց:

Բրիգադների տնտեսաշավարկի անցնելը պետք և մասնայական դառնա, պետք և ընգրկի բոլոր բրիգադները:

Դա շատ անգամ հաստատված և, դա որինազրկված և շատ կազմակերպությունների շատ վորոշումներով:

Բայց, այնուամենայնիվ, մինչև հիմա դեռ շատ քիչ բրիգադներ են անցել տնտեսաշավարկի:

Վերցնենք Լենինի գործարանը (Ռոստովում): Այստեղ 200-ից ավելի բրիգադներ կան, սակայն զրանցից միայն 60 են տնտեսաշավարկի անցել:

Ցեղ այդ, արդեն տնտեսական հաշվարկի անցած բրիգադներից, շատերն են վոր կարողացել են իսկապես ուղիղ, որինակելի կերպով, ստալինորեն գործադրել տնտեսաշավարկը, բաշխել ուժերը, կազմակերպել աշխատանքը, ստեղծել նյութական շահագրգռում:

Ուստի այդ առաջավոր, լավագույն, որինակելի բրիգադների փորձառություն հաղորդելը,— կոնկրետ, մանրամասն, խոր փորձառության հաղորդելը, փորձառություն, վորը վոչ միայն պատմեր, թե ինչ և արված, այլ և պատասխաներ, թե ինչպես և արված, — այդպիսի փորձառություն հաղորդելն իսկապես—

Հսկայական խնդիր է:

Փորձը պետք և վոչ միայն ցույց տա մասսաներին նրանց հերոսներին:

Փորձը պետք և ակտիվորեն միջամտի արդֆինպլաններին կատարման պայքարին:

Փորձին պետք և տիրապետեն մասսաները, նա պետք և նյութական ուժ դառնա սոցիալիզմի համար տարվող կռիվներում:

Այս, մինչև ծայր համառոտացրած, դրքույկի խնդիրն — ցույց տալ Լենգործարանի շոգետար սարքող ցեխի առաջին յերիտասարդական տնտեսաշավարկի բրիգադի միամսյա աշխատանքի կոնկրետ փորձառությունը, — Հախվերդյանի բրիգադի փորձառությունը, վորը տնտեսաշավարկի յե անցել 1931 թվի հոկտեմբերի 1-ից:

II. ՄԻ ՈՐ, ՎՈՐ ՆՄԱՆ Ե ԲՈԼՈՐ ՄՅՈՒՍ ՈՐԵՐԻՆ

Շչակը դեռ չեր հրամայի կանգնել դադդահի մոտ:

Մինչև չչակը դեռ 10 րոպե կա: Բայց Հախվերդյանի բրիգադն արդեն հավաքվել է:

Նախ քան գործի անցնելը, բրիգադը մանրամասնորին քննում է ամբողջ որվա աշխատանքի պլանը:

Որինակ, հոկտեմբերի 10-ին պետք էր բարձրացնել ԵՆ-686-36 կարգի շոգետարի նեցուկ ձողերը և ամրացնել նրա բոլորները, բարձրացնել ՈՎ կարմիր շոգետարի ձողերը և ամրացնել բոլորները, դրստել յերկու շոգետարները և խարտոցել սեպերը, պատրաստել յերկու շոգետարների համար 100 պատրույգ, նորոգել 40 խուփ բուխի յուղամանները համար:

Քննելով այդ պլանը, բրիգադը յեկա՛վ այն վորոշման, վոր աշխատանքը կարելի յէ վերջացնել կես ժամ առաջ: Բրիգադիրն ուժերը բաժանում է ըստ բրիգադի յուրաքանչյուր անդամի վորակի, աշխատանքի արտադրողականության և դժվարության: Յե՛վ շնորհիվ ուժերի այդպիսի բաշխման, բրիգադն ավարտում է յուղամանների խուփերի նորոգումը մեկ ու կես րոպեյի ընթացքում, մինչդեռ պլանում դրա համար պահանջվում է 8 րոպե:

Յե՛վ հոկտեմբերի 10-ին բրիգադն ավարտեց իր աշխատանքը կես ժամ առաջ: Կես ժամ մարդիկ աշխատեցին վաղվա խաղաղության հաշվին: Վաղվա համար հաղթանակ էր կոփվում:

Այդ որը մնաց է բրիգադի աշխատանքի բոլոր մնացած օրերին, սկսած նրա տնտեսական հաշվարկի անցնելու ժամանակից:

III. ՎԵՐԱՑՎԱԾ Ե ՅՈՒՐԱՔԱՆՉՅՈՒՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹՅԱՆ ԴԻՄԱՋՐԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հոկտեմբերի 10-ին ԵՆ 686-36 կարգի շոգետարը հեռացավ բրիգադից:

Յե՛վ նա հիմա էլ չի վերադառնա:

Նրա յետևից էլ վո՛չ վո՛ք չի վազի շտեկելու, դրատելու համար:

Շոգետարը հեռացել է վերջնականապես:

Յե՛վ տնտեսական հաշվարկի անցնելու որից բոլոր շոգետարները հեռացել են այդպես վերջնականապես:

Թերակատար բան չկա:

Իսկ առաջ—մինչև տնտեսաշվարկը—բուքսիրի, սեպերի, ձողերի վրա աշխատող բրիգադի ստակալի չարիքներից մեկը միշտ յեղել են թերակատար աշխատանքները:

Առաջ որենը 2-3 անգամ տղերանց խթում էյին: Հենց ուղում էր ջահելը մի բան սկսել, մեկել տեսնես կանչում են՝

—Վաղիր շուտով... շոգետարը կանգնած է... Դետք է նախադրուշական յերկաթե կապեր շինել... կամ սեպեր շտկել, կամ մի ուրիշ բան:

Յե՛վ պետք է վաղել:

Հետո Հախվերդյանը հարցնում է՝

— Ո՞վ է, տղերք, շինել այս բանը:

Տղերքը լուռ է: Հրաժարվում են: Վո՛չ վո՛ք չի ուղում իրա վրա վերցնել անփուլթ աշխատանքի խայտառակությունը: Յե՛վ ամեն որ, գրեթե ամեն մի շոգետարի վրա թերակատար աշխատանք էր բացվում:

Այդպես էր առաջ մինչ տնտեսաշվարկը:

Իսկ տնտեսաշվարկին անցնելուց հետո բրիգադը բաց է թողել 42 շոգետար հոկտեմբերին, 44 շոգետար՝—նոյեմբերին: Յե՛վ միմիայն 2 անգամ թերակատար աշխատանքի դեպք է յեղել, այն էլ չնչին բանի:

Ինչպե՞ս ստացվեց այդ:

Շատ հասարակ կերպով:

Տնտեսական հաշվարկի մտցնելուց հետո բրիգադը հենց սկզբից վո՛չնչացրեց յուրաքանչյուր մանրամասնության դիմագրկությունը:

Բրիգադը վարում է իր աշխատանքների որագիրը, վորի մեջ նշանակվում է բանվորի ազդանունը և նրա կատարած աշխատանքը յուրաքանչյուր շոգետարի վրա:

Որագիրն անձամբ ստորագրում է աշխատանք կատարող բանվորը:

Որադրում գրած է՝

Շոգետար 218, կարգ ԵՄ.

Խողովակների շինելը և բուքսերի խուփերի դրումը
— Գեայադնիկով, Սեմաշկո:

Շոգետար 686-37, կարգ ՈՎ.

Բոլտերի շտկելը — Հախվերդյան, Սոպրոուհով:

Յուրաքանչյուր հարվածային պատասխանատու յե իր
աշխատանքի համար:

Դիմադրելությունն իսկապես ջախջախված է:

Զկա վոչ մի դիմադուրկ կահավորում:

Զկա վոչ մի դիմադուրկ մանրամասնություն, աշ-
խատանքի վոչ մի դիմադուրկ պրոցես:

Մեկ անգամ ընդունող վերատեսուչը գտավ, վոր բուք-
սային սեպերում կարճ բոլտեր են խփած:

Բրիգադիր Հախվերդյանը բաց արեց աշխատանքի
որագիրը և իմացավ, վոր բոլտերը խփել են Սկարգա և
Սավչենկո բանվորները: Անփուլթ աշխատանքի համար այդ
ընկերները բրիգադիրից հանդիմանություն ստացան, ի դեպ՝
միակ հանդիմանությունը բրիգադի անտեսահաշվարկով աշ-
խատելու ամբողջ ժամանակաշրջանի ընթացքում:

Բայց այդպիսի դեպքեր հոկտեմբերի 1-ից մինչև
դեկտեմբերի 10-ը յեղել են միայն 2:

Յերկու թերակատար գործ 70 որվա աշխատանքի ըն-
թացքում:

Դա ռեկորդ է:

IV. ԱՆՓՈՒԹՈՒԹՅՈՒՆԻՑ ՆՎԱՃԱԾ ՀԱՐՅՈՒՐՆԵՐ

— Մենք պետք է բարձրացնենք ներքին արդյունա-
բերական կուտակումը:

— Մենք պետք է տնտեսենք ամեն մի կոպեկը:

— Մենք պետք է իջեցնենք մինչև մինիմում ինքնար-
ժեքը, ոգտադործելով դրա համար բոլոր հնարավոր մի-
ջոցները:

Այդպես է ասում կուտակցությունը:

Հոկտեմբերի ընթացքում նյութերը սպառելն իջեցված
է 28 տոկոսով: Զուտ խնայողություն—341 ուրլի: Շոյեմ-
բերի ընթացքում—վոչ պակաս (ստույգ հաշիվ դեռ չկա):
Այդպես է պատասխանում Հախվերդյանի ցնծալարկի
բրիգադր:

Շոգետար ՈՎ, № 307:

Ըստ պլանի պետք է սպառել 23 ո. 47 կոպեկի նյութ:

Բրիգադը սպառել է 13 ո. 22 կոպեկի:

Խնայողություն—10 ուրլի 25 կոպեկ:

Շոգետար ԵՄ, № 683-36:

Ըստ պլանի պետք է սպառվեր 34 ո. 22 կոպեկի
նյութ:

Բրիգադը սպառել է 19 ո. 01 կոպեկ:

Խնայողություն—15 ո. 21 կոպեկ:

Մի-մի ուրլիով, չերվոնցով մեկ ամսվա ընթացքում
կուտակվել է յերեք և կես հարյուր ուրլու տնտեսում:

Այդ հարյուրները հարվածայինները յետ են նվաճել
անփութությունից, անտնտեսականությունից, գտիլ են
աղբանոցում, բարձրացրել են ցեխ-արհեստանոցի հատակից:

ԵՄ կարգի 686-3 շոգետարի համար պահանջվում էր
40 հատ դուրիմանոց գայկա: Բրիգադիրը պահանջեց միայն
10 գայկա: Մնացածը տղերքը ջոկեցին թափթփուկից, նո-
րոգեցին և գործի բաց թողին: Յերեք ուրլուց ավելի խնա-
յողություն միմիայն գայկաների վրա:

Շոգետարին հարկավոր է միջին թվով 20 սրածայր
ձողիկ: Յուրաքանչյուր ձողիկն արժե 25 կոպեկ: Բայց Հախ-
վերդյանը գրեթե բոլորովին չի պահանջում նոր ձողեր:
Բրիգադն ուղղում է հին ձողերի փորագրած տեղերը, նո-
րից փորագրում է և ոգտադործում նրանց:

Յուրաքանչյուր շոգետարին հարկավոր է միջին թվով
50 գազային խողովակ: Ուրիշ բրիգաներն ապսպրում են
մեկ խոշոր գազային խողովակ (1 ո. 35 կոպեկ), տալիս են
նրան մեքենայական բաժնին մաս-մաս կտրտելու համար:

(աշխատանքը—3 ուրլի)։ Յեւ ուրիշ բրիգադներին 50 գազային խողովակները նստում են 4 ուրլի 35 կոպեկ։

Հախվերդյանի բրիգադին դադային խողովակները վոչինչ չեն նստում։ Հարվածայինները գնում են շոգետար քանդելու տեղը։ Այնտեղ թափթփած են հին խողովակներ։ Նրանց հավաքում են, խարտոցում են, ծայրերը կտրտում, —և խողովակները պատրաստ են։

Մի ժամանակ պատրույգների համար մետաղաթել չկար։ Հենց ուղղակի գեն դցիւր շոգետարը թերակատար։ Բայց հարվածայինները գտնում են պահեստում անպետք պողպատի պարան։ Նրանից վերցրեցին 5 կիլոգրամ, վոր նրա տեղ 10 կոպեկ։ Այդ հերիք յեղավ 35 շոգետարի։ Այդ բանում տնտեսեցին 3 ուրլի 40 կոպեկ, և վոր զլխավորն է, ռոգեստրները չուշացան պատույզների պատճառով։

Իսկ վորա՞կը։ Կրկնակի նորոգումի բացակայությունը լավագույն ապացույց է, վոր խնայողությունը չի վնասել վորակին, իսկ ժամանակը։ Մրադրի կատարելը և գերակատարելը բրիգադի կողմից լավագույն ապացույց է, վոր յեթե ուշժերն ուղիղ բաշխվեն, բանվորական որը խտացվի, ապա տնտեսումը չի խանդարի արտադրողականությանը, նրանից ժամանակ չի խլի։

V. «ՅԵՎ ԱՃՈՒՄ, ՅԵՎ ԱՃՈՒՄ ԵՆ ՏՂԵՐՔԸ»

12 բանվորներից, վորոնք աշխատում էին տնտեսա-հաշվարկի բրիգադում հոկտեմբերին, մայիսին, 10 յեղել են հասարակ բանվորներ։

Ամառվա ամիսների ընթացքում, տնտեսաշվարկի անցնելու պատրաստումի պրոցեսում դրանք բոլորն էլ 4 և 5 կարգի փականագործներ դարձան։

Հասարակ բանվոր էլ վոչ վո՞ չի մնացել։

Նոյեմբերին բրիգադի կազմը նորոգվեց։ Յերկուսը հեռացան, յերկուսը փոխադրվեցին հետ մնացող բրիգադներ։ Բրիգադի մեջ ընդունվեցին ելի չորս հասարակ բանվոր-

ներ Այս բողեյիս Բնքը, բրիգադիրը և բոլոր վորակյալ աղերքն ոգնում են նորեկներին վորակավորում ձեռք բերելու։

Նոր հասարակ բանվորները փականագործների հակողության տակ աստիճանաբար տիրապետում են գործին։ Շուտով նրանք փականագործի անունը կստանան, կսկսեն ինքնուրույն աշխատել։

Բրիգադը վոչ միայն վորակյալ կադրեր է պատրաստում, հասարակ բանվորներին փականագործ դարձնելով։

Բրիգադը հոգ է տանում նաև բարձրացնելու արդեն վորակյալների վորակավորումը և տիրապետելու շոգետարներ նորոգելու գործի գիտությանը և տեխնիկային։

Հախվերդյանի ղեկավարության տակ աշխատում է շոգետարի տեսական և գործնական ուսումնասիրության մի խմբակ։

Ցեխում ամեն որ հարվածայինները տեսել են, թե ինչպես են բարձրացնում շոգետարի լանջերը, Յեւ բոլորովին չեն ել մտածել, թե այդ ինչ ուշժ է դրանց բարձրացնում։

— Ո՞ւմ ինչ, թե ինչպես են բարձրանում...

Խմբակի առաջին պարապմունքին բրիգադիրը պատմեց և ցույց տվեց լանջերը բարձրացնող ջրաբաշխական մեքենայի կազմի մակարդակը։

Տղերքը զարմացան, յերբ իմացան, վոր այդպիսի բարդ և հետաքրքիր մեքենա յե աշխատում ցեխում։

Միանգամից հետաքրքրվեցին խմբակով։

Վորակազդի դան առաջին պարապմունքի, պետք եր մեկ մեկ խնդրել տղերանց։ Ասում էին՝

— Ժամանակ չկա... Զբաղված ենք... Ծանրաբեռնված ենք...

Իսկ առաջին պարապմունքից հետո արդեն հարցնում էին՝

— Յե՞րբ պետք է լինի հետևյալը։

— Գիտեք, տղերք, չեմ կարող, ժամանակ չկա, ծանրաբեռնված եմ...—ասում է Հախվերդյանը։

—26, ընկեր, դու մի կերպ աշխատիր, ժամանակ գտիր...

Սխառնատիկ կերպով խմբակն աշխատում ե տառնոր-
յակը մի անգամ Բոլորն ել հաճախում են:

Այդպես, ճնշեսնաժառանգի բրիգադի հետց ցեղում, կադ-
րեր են կոփվում, պատրաստվում ե արտադրական—տեխ-
նիքական խնդիրները բանվոր դասակարգի մարդկան-
ցից:

VI. ՀԱՎԱՍՏԱՐԱՆԲԸ ԿՐՆԿԱԿՈՒ ՇԵՏԱՊՆԴՈՒՄ ԵՆ

Ամառը, մինչև տնտեսաշրջակի անցնելը, բրիգադում
փականագործները վաստակում եյին միջին չափով 60 ռուբլի:

Հոկտեմբերին աշխատավարձը բարձրացավ:

4 կարգի փականագործը—105 ռուբլի:

7 կարգի փականագործը (բրիգադի)—184 ռուբլի:

Բայց դրանով հավասարանքը դեռ վերջնականապես
չախջախված չէր:

Յեթն փականագործները բրիգադում վաստակում եյին
85, 100-ական ռուբլի, ապա նրանց կողքի վոչ վորակյալ
ժաջրող—բանվորները ստանում եյին 100-ական ռուբլի:
Հարեան վոչ տնտ-հաշվարկային բրիգադներում, նույն 4
կարգի փականագործները վաստակում եյին մինչև 200
ռուբլի:

Բրիգադը գերակատարել ե իր պլանը ցեխի ճեղքված-
քի ժամանակ: Իսկ հարվածայինները ստացել են հոկտեմ-
բերին ավելի քիչ, քան ուրիշ բրիգադների բանվորները:
Ընկեր Ստալինի՝ մանր բուրժուական հավասարանքը վո-
չընչացնելու համար աված պատվերի այդ կողմի խախտու-
մը սկսեց նոսմացնել տղերանց արամադրությունը:

Բրիգադի բանիցս անգամ դիմել ե վարչության:

— Ամեն ինչ կանենք... Կ'բարձրացնենք... խոստա-
նում ե վարչապետը:

Բայց խոստումներով աշխատավարձը չի բարձրանում
Դոռությունը մնում ե անփոփոխ:

Բրիգադում ավելի հետամնաց տղաները սկսեցին
սկանդալ սարքել, գործի դուրս չգալ: Մանավանդ աչքի յեբ
ընկնում Ֆրոլուշկինը: Նա չորս անգամ գործի չգնաց, իրեն
կողմը քաշեց նաև մեկ բանվորի ե ի վերջո ինքը խնդրա-
գիր տվեց հեռանալու մասին ե սովորեցրեց յերկու տղե-
րանց ել նույնն անել:

Միմիայն այն ժամանակ ուշքի յեկավ վարչությունը,
տեղից շարժվեց արմիությունը:

Նոյեմբերի կեսին շտապ կերպով վերաքննեցին նոր-
մաները ե ղնահատումները: Տնտ-հաշվարկայինների աշխա-
տավարձը բարձրացավ: Աշխատավարձի սխառնմը սկսեց հա-
մապատասխանել աշխատանքի արտադրողականությանը:

4 կարգի փականագործը վաստակեց 110-120 ռուբլի:

5 կարգի փականագործը—130-140 ռուբլի:

7 կարգի փականագործը—220 ռուբլի:

Տղերանց տրամադրությունը բարձրացավ: Ֆրոլուշկի-
նին աշխատանքի դուրս չգալու, աշխատանքը լքելու հա-
մար բրիգադից հեռացրին: Նոյեմբերի ընթացքում 42 շոգե-
տարի փոխարեն բրիգադը բաց թողեց 44:

VII. ԲՐԻԳԱԴՆԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԳԵՐԱԿԱՏԱՐՈՒՄ ԵՆ:

Հախվերդյանի տնտ-հաշվարկու բրիգադում իրականաց-
վում են ընկ. Ստալինի հիմնական ցուցմունքները:

Ուշժերը բաշխվում են ուղիղ:

Վոչնչացվում ե դիմազրկությունը:

Ոգտագործում են ներքին միջոցները, ստեղծվում ե
ներքին բրիգադային կուտակում:

Վոչնչացվում ե հավասարանքը:

Պատրաստվում են կադրեր:

Կոիվ ե մզվում տեխնիկայի յուրացման համար:

Յեվ հետեվանքներն իսկույն հայտնաբերվեցին: Բրի-
գադիներն իրենց պարտավորությունները կատարում են

բաւ տնտես-հաշվարկի պայմանագրի վերջնէն հոկտեմբեր-
յան պայմանագիրը և կետերով հետեւինք նրա իրականացման:

1. Կատարել և գերակատարել ծրագիրը: Վարչութիւնն ա-
ռաջագործելու և — 40 ռոպեսա 12 մարդուն, հարկածա-
յիմների հանդիպական ծրագիրը — 45 ռոպեսա:

Զանազան պատճառներով (բրիգադներին ժամանակա-
վորապէս ոգտագործել են ընդհանուր գործարանային աշ-
խատանքի վրա, բանվորների հիվանդութիւն) հոկտեմբե-
րին աշխատել և 9 մարդ: Այնուամենայնիվ վարչութիւնն
բոլոր առաջագործութիւնները գերակատարվել են: Տրվել են
42 շոգեւորներ:

2. Իջեցնել նյութերի սպառումը 10 տոկոսով ի դիմաց
նորմայի:

Գերակատարում: Սպառումն իջել և 28 տոկոսով: Եը-
նադրութիւն — 341 ռուբլի:

3. Բաճարացնել աշխատանքի արագորդականությունը
5 տոկոսով:

Գերակատարում: Զնայած 25 տոկոս բանվորական
ուշժի բացակայութեան, վարչութիւնն առաջագործութիւնը
գերակատարված և (2 շոգեւոր): Հետեւապէս հարկածային-
ների արտադրողականութիւնը բարձրացել և ավելի քան
25 տոկոսով:

4. Իջեցնել ոծանդակ նյութերի համար հասկացրած գաւ-
մաքը (նավթ, վուս) 3 տոկոսով:

Գերակատարում: 3 տոկոսի փոխարեն խնայողութիւն
և ստացվել 77 տոկոսի: Բաց և թողնված ոծանդակ նյութե-
րի համար 4 ռուբլի. 24 կոպ., ծախսված և 96 կոպել:

5. Թույլ չսալ աշխատանքի դուրս չգալու վոչ մի դեպք
(վոչ հարգելի պատճառով):

Հոկտեմբերին վոչ հարգելի պատճառով գործի դուրս
չգալու վոչ մի դեպք չի յեղել:

6. Բոլոր գործիքներն ու ինվենտարը պահել լավ և կտրգիւն:
Ինվենտարն ու գործիքները կարգին են ու լրիվ: Կո-
տրվածք չի յեղել: Այդպիսի դրութիւնն ձեռք և բերվել

շնորհիվ ինվենտարի և գործիքների դիմագրկութեան կա-
տարյալ վոչնչացման:

7. Վերացնել քերականութիւնները և վերջ սալ գաւ
եղել ցեխում ման գալուն:

Վերացված և:

8. Գործիքի կոտրվելու դեպքում, յեր նա աշխատանքի
համար անպէս է դառնում, արձանագրություն կազմել և
հանձնել պահեստին:

Այս կետը անշարժ և մնացել Կոտրվածք չի յեղել:
Արձանագրութիւն կազմելու կարիք չի յեղել: Պահեստ
հանձնելու բան չի յեղել:

9. Քննել ամբողջ աշխատանքի բրիգադային արագոր-
կան խորհրդակցություններին:

10-15 ընդհանուր փոխանցիկ—հանդիպական խորհ-
րակցութիւններ տեղի յեն ունենում ամեն օր:

10. Նյութեր կամ գործիքներ չիմելու. դեպքում վաղորձ
եղելիացնել վարչութիւնը:

Նյութերի բացակայութեան մասին վարչութիւնը հայ-
տընվել է իր ժամանակին: Գործիքի պակասութիւնն չի յեղել:

11. Աշխատանքները կատարել իր ժամանակին, բույլ չը-
սալ, վոչ ուրիշ բրիգադների գործն ուշացնա:

Ուրիշ բրիգադների գործը խափանելու վոչ մի դեպք
Հախվիրդյանի բրիգադի պատճառով չի յեղել:

Ահա բրիգադի բոլոր պարտավորութիւնները:

Վոչ մեկը դրանցից չեն մոռացել, վոչ մեկն անկատար
չեն թողել հարկածայինները:

Բոլորն էլ կատարված են, իսկ մեծամասնութեամբ
նաև գերակատարված են:

VIII. ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ ԻՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԶԻ ԿԱՏԱՐՈՒՄ

Բայց պայմանագիրը յեղել և յերկուստեք: Վոչ պա-
կաս կարելով պարտավորութիւններ ավել և բրիգադին
ցեխի վարչութիւնը:

1. Արդձիմալանը հասցնել բրիգադին ամսեամիս:

Չի կատարված: Ամսեամիս հայտնվում է բրիգադին միայն նորոգվելիք շոգետարների քանակը: Ի՞նչ դասի պիտի լինի նորոգումը: Վճիռ կարգի պիտի լինեն շոգետարերը Այս բանի մասին բրիգադն իմանում է միայն այն ժամանակ, յերբ շոգետարն անձամբ հայտնվում է ցիխում: Բրիգադը հնարավորութուն չի ունենում վաղորդը ստույգ կերպով հաշվի առնել աշխատանքն ու մասնիկները պատճառով վերոջ կարգի, վերոջ դասի նորոգումի համար:

Ցեխի վարչութունն ունի այդ պարտավորութիւնը կատարելու լիովին հնարավորութիւնը: Չե՞ վոր շոգետարները, նորոգումի ապասելով, յերկար ժամանակ կանգնած են լինում գործարանի բակում կամ Զարեհնայա կայարանում: Հարկավոր է միայն վաղորդը պահանջել գծից նորոգումի մատչաները: Յեթե վարչութիւնը չի կարողանում մի ամիս առաջ լրիվ արդձիմալանը հասցնել բրիգադին, ապա թող հասցնի 15 որ առաջ, 10 որ առաջ: Դա բրիգադին մե՛տ ողնութիւն կտար: Բայց այդ էլ չի արված:

2. Ի՞նչ ժամանակին բրիգադին մասնակցեալ հայրայթել:

Չի կատարված: Մասնիկներ բրիգադին տալիս են վոչ իր ժամանակին, անկանոն կերպով: Յերբեմն միանգամից ուղարկում են 3 կոմպլեկտ, յերբեմն էլ յերկու որ իրար վրա վոչ մի մասնիկ չեն տալիս: Հետո նորից ելի մի քանի կոմպլեկտ միանգամից:

Մինչդեռ մասնիկներ կան, մասնիկները պահեստում ընկած են: Հարկավոր է միայն, վոր վարչութիւնն իսկապես դործի անցնի, և պարտավորութիւնը կատարված կլինի — բրիգադն իր ժամանակին մասնիկներով հայթայթված կլինի:

3. Ի՞նչ ժամանակին բրիգադին հայրայթել պահանջվող քանակի անհրաժեշտ նյութեր:

Չի կատարված: Նյութերը տրվում են վոչ իր ժամանակին և պակաս քանակով: Միտեմատիկաբար պահատում է՝ մանվածք պատրուկների համար, մետաղաքել պատ-

րուկների համար, դայիկներ — դյուլմանոց, կես դյուլմանոց և 7-8 դյուլմի:

4. Տասն ուրվա ընթացքում կարգի բերել բանվորական ճեղը (սարնոց, մամուլ և այլն):

Այս պարտավորութիւնը տրված էր հոկտեմբերի համար: Հետո նա մտցրվեց նոյեմբերի պայմանագրի մեջ: Հիմա դեկտեմբերն է: Բայց մինչև հիմա չեն ուղղված ցիխում վոչ դադգյանը, վոչ մամուլը: 4-5 մարդուն մեկ նվազում միայն յերկու կարգին մամուլ կա: Սարնոցի վրա աշխատել չի կարելի, նա ամբողջովին ծռւոված է, կորացած:

Միմիայն անփութութիւնն է խանգարել վարչութիւնը իրագործել այդ պարտավորութիւնը:

5. Ամրացնել բրիգադի վրա գործիքներ և բանվորական ուլժ 12 հոգու համար:

Ցեխի վարչութիւնը կարող է հպարտանալ իր հարվածային աշխատանքով: Այս պարտավորութիւնն ամբողջապես և լրիվ կերպով իրագործված է: Ճիշտ է, վոչ մի ճիգ, վոչ մի ճկունութիւն այստեղ վարչութիւնից չեք պահանջվում: Բայց, համենայն դեպս, ուրիշ կատարված պարտավորութիւններ չլինելու պատճառով, դրանով էլ կարելի յե հպարտանալ: «Անճարն է կերել բանջար»:

6. Ամսեամիս բրիգադի ներկայացուցիչներն հետ միասին ստուգել կանալորումն ու գործիքները և համապատասխան նորոգումներ անել: Յեթե կտրվածք ճեղի յե ունեցել բրիգադի մեղով, նորոգումը կատարել նրա հաւովին:

Հախվերդյանը քանի անգամ ասել է, վոր պետք է բանալիները կարգի բերել (մանավանդ 7-8), վոր հարկավոր են նոր բեր, բայց չնայած բրիգադիի հայտարարութիւններին, հոկտեմբերին (և նոյեմբերին) գործիքներն ստուգում և նորոգում չի յեղել:

7. Բոլոր ցուցանիշներով ստացած խնայողութեան համար բրիգադին պարգևատրուելով օժտելով գործարանի վարչութեան կողմից հաստատված և գործարանի հետ համաձայնեցված նորմաների:

2ի կատարված: Այս տողերը գրվում են դեկտեմբերի 10-ին: Դեռ մինչև հիմա յեւ բրիգադին մրցանակ չեն տվել հոկտեմբերին ստացած խնայողութեան համար:

8. Այս պայմանագրի գործունեւութեան մոմենտից սկսած 5 ուլա ընթացեալ բրիգադի համար 200-300 մոմանոց ելեքտրոլամպ դնել 2 և 3 նվազեցնում լույսն ուժեղացնելու համար և արկղ թալ գործիքների համար:

2ի կատարված վոչ հինգ որվա, վոչ տաս որվա, վոչ միամսյա, վոչ յերկու ամսյա ժամանակի ընթացքում: Արկղներ գործիքների համար դեռ մինչև հիմա յեւ չկան: Լամպը կախել են միայն դեկտեմբերի 8-ին և այն եւ, յերբ բրիգադիւրը, ցեղի վարչութիւնից լամպ ստանալու հույսը կտրած, ինքն և համոզել երկտրոցիսի վարպետին լույսն ուժեղացնել:

9. Բանվորական ույժի հեռացնելն ու ավելացնելը կատարել բրիգադի հետ համաձայնութեան գալուց հետո:

Ելի մի անգամ կարող և հպարտանալ վարչութիւնը: Այս պարտավորութիւնը նորից կատարված և ամբողջովին: Ծիշտ և, այստեղ ևս վարչութիւնից առանձին մի ճիգ ու ջանք չի պահանջվել:

10. Բրիգադից սացվող բարեկարգման առաջարկութիւններ կյանքի մեջ կիրառել անհապաղ կեցով:

Սա վարչութեան վերջին պարտավորութիւնն է: Յեւ այս վերջինի վրա պետք և կանգ առնել մանրամասնորեն: Նորոգման խանդակում (կանսլա) մի պարանոց էր շինված: Խանդակում կանգնում են 3 շոգեատրներ: Նրանցից 2 կարելի յե նորոգել: Յերրորդը—չի կարելի վոչ մի կերպ.—տակը չես կարող մտնել:

Մրա պատճառով պարապուրդը հասնում էր ամիսը 50-60 ժամի:

Բրիգադին առաջարկութիւն և մտցնում — վոչնչացընել պարանոցը:

Չնչին աշխատանք և հարկավոր դրա համար, սակայն խնայողութիւնի հաշուին և ե:

Վարչութիւնն առաջարկութեան հետ համաձայն և, բայց նրա իրականացումը ձգձգում և հնգորյակից հնգորյակ, տասնորյակից տասնորյակ:

Այս ժամանակ հանգստի մի որ ամբողջ բրիգադը յեկավ գործարան: Տղերքը դինվեցին թիյերով: Պարանոցի ամբողջ հողը դեն շարտեցին: Պարանոցը չքացավ: Ինքը բրիգադը, վարչութիւնից հուսահատված, իրագործեց իր բարեկարգման առաջարկութիւնը:

Բայց չե՞ վոր տնտեսաշարկի պայմանագրի վերջին կետում բոլորովին ուրիշ կերպ և ասված...:

IX. ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐՆ ՅԵՐԿՈՒՍՏԵՔ ԻՐԱԳՈՐԾԵԼ

Յերկկողմանի պայմանագրի իրագործումը պարտադիր և յերկու կողմերի համար է: Այդ մասին, ըստ յերևույթին անփութ կերպով մոռացել և Լենգործարանի շոգեատրների ցեխի վարչութիւնը:

Առաջին տնտեսաշարկի յերիտասարդական բրիգադի հարվածայիններն որեց որ, հետեւողաբար կուլել են յուրաքանչյուր պարտավորութեան համար և հաջողեցրել են նրա իրականացումը:

Յեխի վարչութիւնն, ընդհակառակը, որեցոր և հետեւողաբար չի իրագործել իր պարտավորութիւնները, և դրա պատճառով բոլոր հոկտեմբերյան պարտավորութիւնները բացի յերկու չնչին պարտավորութիւններից, վորոնք վարչութիւնից վոչ մի ջանք չեն պահանջում,—մնացել են անկատար:

Վարչութեան այդ անփութութիւնը զարմանալի յե: Բայց ինչո՞վ և դադրված վարչութիւնը, յեթե նա հինց իր պարտավորութիւնները չի ուզում կատարել ամենալավ բրիգադի առաջ: Մի՞թե տնտեսաշարկի պայմանագիրը, վոր հարվածայինների ծրագիրն և դառել, վարչութիւնը բանի տեղ չի դնում և պարտավորութիւններ և տվել զուտ սին բառի համար:

Այդպիսի անփութությունը անհանդուրժելի յեւ Հավատքուն տնտեսաշարժի բրիգադի համար, վոր բոլշևիկյան աշխատանքի որինակներ եւ ցույց տալիս, պետք եր ապահովել հաղթանակների, նոր բեկորների բոլոր պայմանները։ Նրան պետք եր շրջապատել հոգատարութեամբ և ուշադրութեամբ։ Վարչութիւնը դրա փոխարեն չի իրագործել իր բոլորովին իրագործելի պարտավորութիւնները, որեցոր խոչնդոտներ առաջ բերելով բրիգադի աշխատանքների դեմ, սիստեմատիկաբար խանգարելով նրան։

Այդպիսի անփութությունն ուղարկուցաւ եւ Վարչութիւնը փաստորեն իջեցրել եւ բրիգադի աշխատանքի տեմպերը, հնարավորութիւն չի տվել նրան լայնացնել իր աշխատանքները և դրանով փնտսել եւ գործարանի արգֆինսշլանի ընդհանուր իրագործման։

Նա ուներ բոլոր հնարավորութիւնները կատարելու իր պարտավորութիւնները բրիգադի դիմաց։ Այդ քաջ գիտեն հարվածայինները։ Այդ ավելի լավ գիտեն, անկասկած, նաև վարչութիւնը, այլապես նա չեր ստորագրի պայմանագիրը։

Ապա ուրեմն ինչո՞ւն եւ բանը, դուք եւ ցիւխ վարչութիւնն ուղենա թագնովել «որչեկտիվ, չնախատեսված պատճառներով» շիրմի հետևը։

Այդպիսի փորձը վաղորդ անհաջողութեան եւ մատնված։ Կուսակցութիւնը բավական ցայտուն կերպով մերկացրել եւ «որչեկտիվ» պատճառների ասպետների ուղորտունիստական ելութիւնը։ Թագնովել այդ պատճառների հետևը, արդարանալ այժմ վոչ վոքի չի հաջողվի։

Վարչութիւնը պետք եւ չարդարանա և մի կերպ դուրս պրծնի դրութիւնից, այլ բոլշևիկորեն պետք եւ շտկի իր թերութիւնները և աշխատի ապագայում, ինչպես հարվածայինները, վոչ միայն կատարել, այլ և գերակատարել իր պարտավորութիւնները։

Մենք դիտմամբ այդպես մանրամասն կանգ առանք վարչութեան պարտավորութիւնների յուրաքանչյուր կետի

իրագործման ըննութեան վրա։ Այդ կետերը ակներև կերպով ցույց են տալիս, թե դեռ ինչպիսի հսկայական, անապառ հնարավորութիւններ ունի բրիգադն արտադրողականութիւնն ու վորակը բարձրացնելու համար։

Այդ հնարավորութիւններից շատերը գտնվում են վարչութեան ձեռքին։

Իր պարտավորութիւնների հարվածային կատարմամբ նա պետք եւ այդ հնարավորութիւնները դնի բրիգադի տրամադրութեան տակ։

Որինակելի բրիգադին հարկավոր եւ որինակելի սպասարկում։

Ցիւխ վարչութիւնն իր պարտականութիւնները կատարելիս պետք եւ հավասարվի հարվածայիններին։

Յերկկողմանի պայմանագիրը պետք եւ իրագործեն յերկու կողմերն եւ հավասար չափով ճշտորեն։

X ԳԱՆՁՈՒՄ ՍՏԱԼԻՆՅԱՆ ՖՈՆԴԻ ՀԱՄԱՐ

Հաւկերդյանի բրիգադը լենգործարանի լավագույն կոմյերիտական բրիգադներից մեկն եւ, վորը կարողացել եւ, առաջնորդի պատվերների իրագործման հիման վրա, ստեղծել իրեն բրիգադում, ստալինյան ֆոնդ հնգամյակի չորրորդ տարվա համար—

— Յերկու հաս ժամկետից առաջ նորոգած շոգեօտ։

— Յերեք բարեկարգված առաջադիւրյուն, վորոնցից մեկն արդեն իրականացված եւ իրեն, բրիգադի ուշեբրով։

— Խնայողություն նյութերի սպառումից 600 ռուբլուց ավելի (նոյեմբերինը դեռ ստույգ չի հաշված)։

— Աւստասանքի վարակի բարձրացում, կրկնակի նորոգման վերացում (բրիգադի պատճառով)։

Ահա բրիգադի հիմնական զանձույնները ստալինյան ֆոնդի համար։

Հարվածայինները չեն սահմանափակվում սրանով։ Իրենց տնտեսաշարժարկի աշխատանքի փորձը նրանք մտցնում են նաև ուրիշ բրիգադներին մեջ։

Այդպես, Հախվերդյանի բրիգադը վորոշել է տնտեսաշինարարական փոխադրել նաև հարևան բուքսային բրիգադը:

Այս բոլոր ընթացքները նախապատրաստական աշխատանքները վերջացված են: Նյութերը հանձնված են հաշվառման համար: Մոտիկ ուրեք Հախվերդյանի բրիգադի բուքսային վրա բուքսային բրիգադը տնտեսաշինարարական կառուցում:

Լենինը գրել է, վոր կոմունիզմը սկսվում է այնտեղ, վորտեղ բանվորն որեցոր անձնագործ կերպով հոգ է տանում իր արտադրության մասին:

Այդպիսի հոգատարություն կա Հախվերդյանի բրիգադում:

Այստեղ մարդիկ բարձրացնում են հատկին ընկած գաղափար, վորովհետև միտադի յուրաքանչյուր կտորը թանկ է հանրապետության համար:

Այստեղ մարդիկ վորհնչացրել են ամեն մի մանրամասնության դիմադրությունը, վորպեսզի ավելի արագ և լավ կերպով նորոգեն յերկրին հարկավոր շոգեփայտները:

Այստեղ մարդիկ տիրապետում են արտադրության տեխնիկայի խորություններին, վորպեսզի կրկնապատկեն, յեռապատկեն իրենց արտադրողականությունը, վորպեսզի սոցիալիստական արդյունաբերությունը տան նոր պրոլետարական հրամանատարներ:

Իսկական սոցիալիստական վերաբերմունքի շատ նմուշներ (դեպի աշխատանք, դեպի արտադրություն) կարելի չէ գտնել Հախվերդյանի տնտեսաշինարարական բրիգադում: Այդպիսի նմուշների վրա պետք է սովորեցնել և դաստիարակել գործարան յեկող նոր պրոլետարական կադրերին:

Հախվերդյանի բրիգադում դեռ կան շատ թերություններ: Նա դեռ չի ողտագործել իր բոլոր հնարավորությունները: Մենք իրավունք ունենք նրանից դեռ ավելի բարձր ռեզուլտներ սպասել արտադրողականության, վորակի, խնայողության վերաբերյալ ապագայում:

Բայց անհեռի յե,

Վոր իր 70 որվա աշխատանքի ընթացքում կենդանի ծառանի առաջին յերկտասարդական տնտեսաշինարարական բրիգադը կարողացել է, ջերմ տեմպերը չիջեցնելով, ցույց տալ վճռական տարվա արդիֆինսյանի համար, ստալինյան պայմանների համար տարվող կովի իսկական որինակներ:

Անվիճելի յե,

Վոր Հախվերդյանի բրիգադում իրագործված է վառարար կերպով և խրդարացրել է իրեն սոցիալիստական արդյունաբերության հաղթանակի հակիրձ, հղկած մատնափայտական ֆորմուլը ներկա ետապում: Ենթադրադ, գումարած առիասանքի ուղիղ կազմակերպումն, բազմապատկած նյութական ճանխնդրության վրա:

Անպայման—

Տնտեսաշինարարական հարվածայիններին պետք է հարգել, բրիգադի Հախվերդյանից պետք է սովորել, վորովհետև նա ետոքեն, բնկեր Ասայինի ցուցմունքներով և առաջնորդում իր բրիգադը:

Ответственный редактор
А. Аваньян
Технический редактор
Г. М. Маркрян

№ 2096

1932

Сд. в набор 3/II—1932 г.
Сд. в печать 14/III—1932 г.
Объем 3/4 печ. листа
Тираж 1500 экз.

2397

624

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

I. Խնդիրների խնդիրները	3
II. Մի որ, վոր նման և բոլոր մյուս որերին	5
III. Վերացված և յուրաքանչյուր մանրամասնության դիմադրկությունը	6
IV. Անփութությունից նվաճած հայրուրներ	8
V. «Յեվ աճում, և աճում են տղերքը»	10
VI. Հավասարանքը կրնակակոխ հետապնդում են	12
VII. Բրիգադիրները իրենց պարտավորությունները գերակատարում են	13
VIII. Վարչությունն իր պարտականությունները չի կատարում	15
IX. Փոխադարձ պայմանագիրն յերկուստեք իրագործել .	19
X. Գանձում ստալինյան ֆոնդի համար	21

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0203008

На армянском языке

А. Рутман и М. Грин

**ХОЗРАСЧЕТНАЯ БРИГАДА
АХВЕРДЯНА**

Из-во „СЕВЕРНЫЙ КАВКАЗ“

ՀԻՄՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՌՈՍՏՈՎ-ԴՆՆ. ՄՈՍԿՈՎԱԿԱՆ ՓՈՒ., 53

ԳՐԱԿԵՆՏՐՈՆ (ԿՆԻԳՈՑԵՆՏՐ)